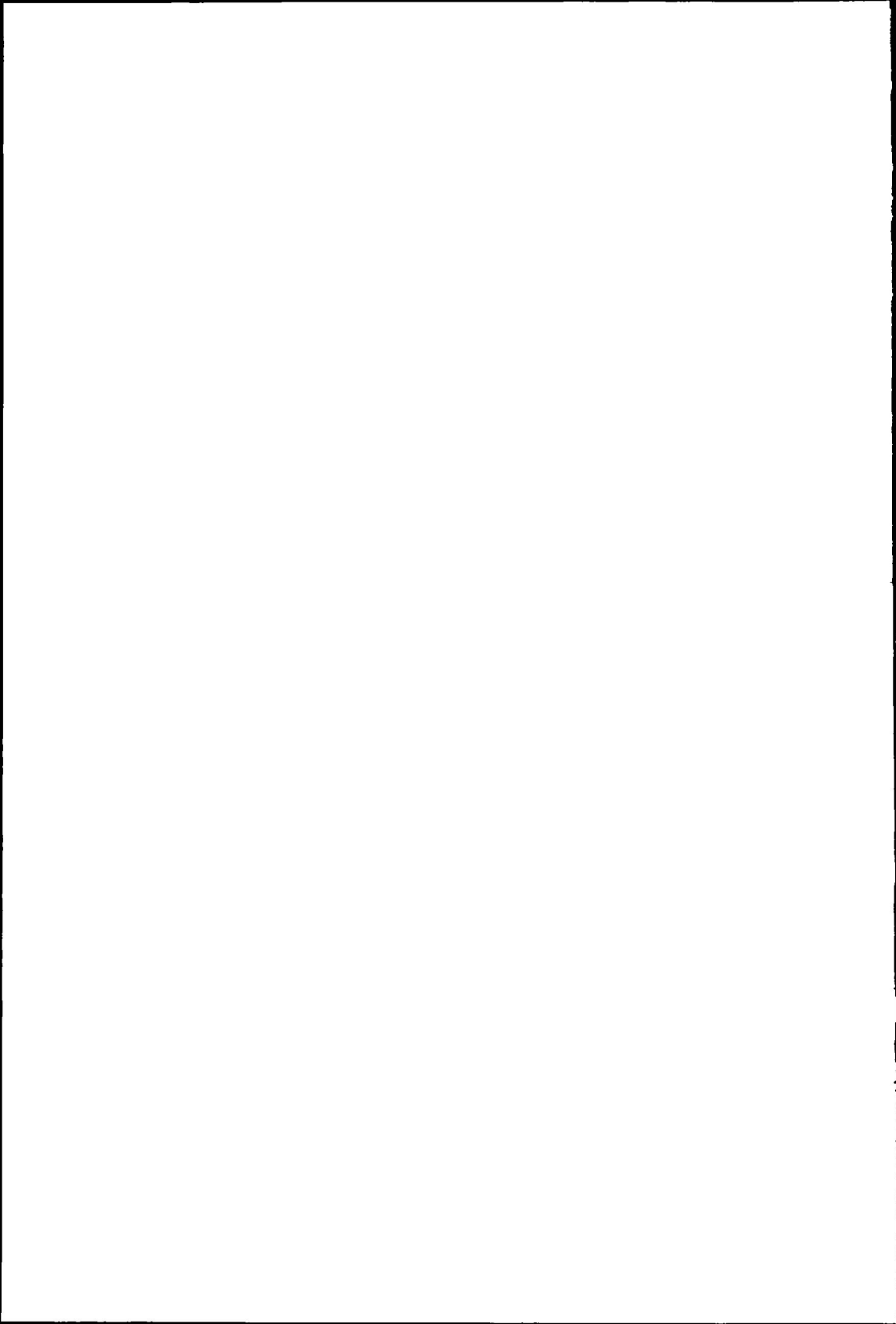

Sønderjyske
Årbøger

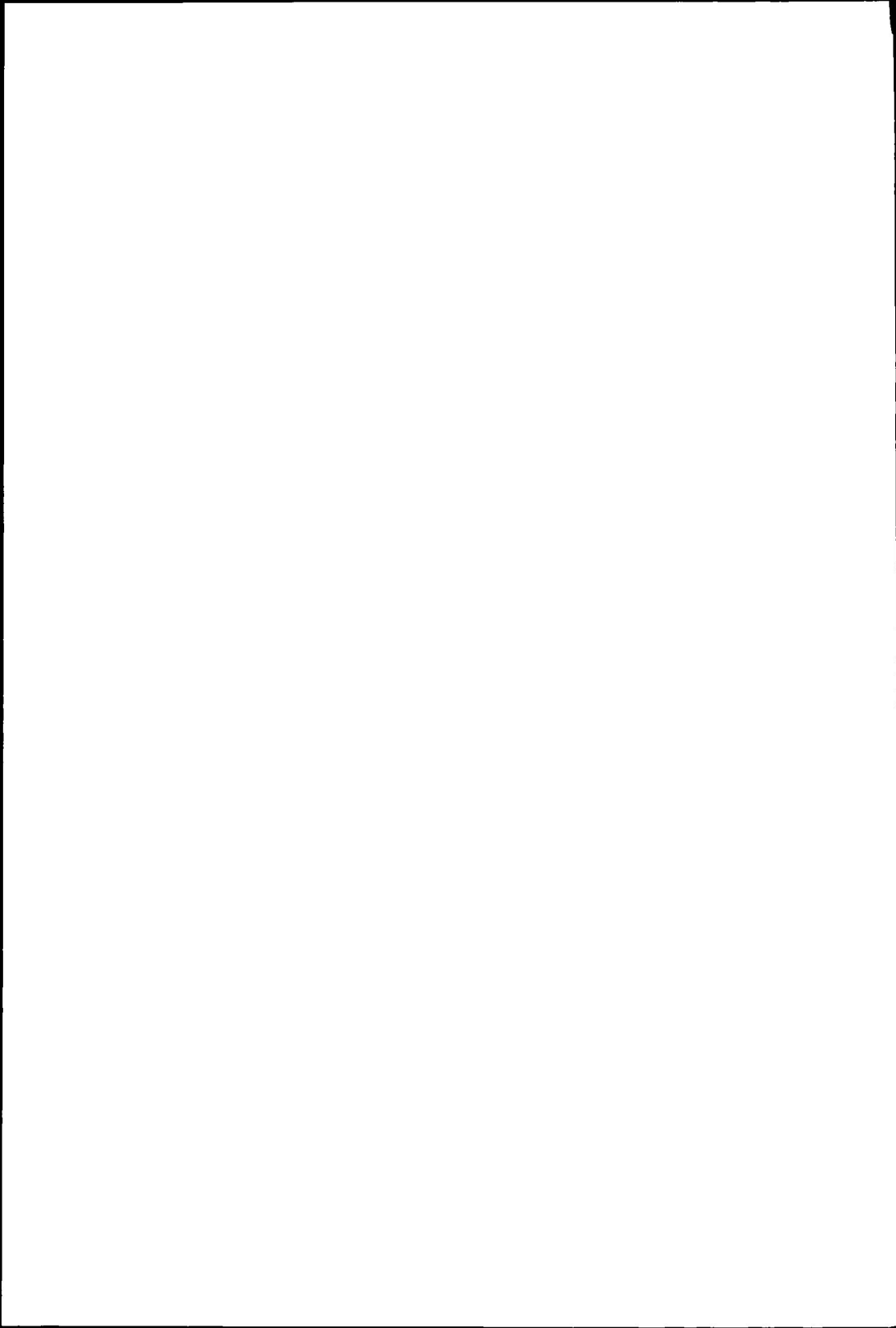
2010

Sønderjyske Årbøger
2010

Sønderjyske Årbøger 2010

Redaktion:
Andrea Graw-Teebken
Hans-Ole Mørk
René Rasmussen

Historisk Samfund for Sønderjylland

Skrift: Palatino

Tryk: P.J.Schmidt A/S, Vojens

Bogbinder: J.P.Møller, Haderslev

ISSN 0106-4452

Fagfællebedømmelse (peer review)

Historiefaglige artikler i Sønderjyske Årbøger underkastes ekstern fagfællebedømmelse før publiceringen.

Forsidebillede:

Collage inspireret af de to spionartikler i årbogen. Til venstre et stiliseret udsnit af plakaten til Fritz Langs film »Spione« fra 1928 og til højre to medaljer, der hver for sig knytter sig til en artikel i årbogen. Øverst Æreslegionens Ridderkors, som Oluf Wolf modtog i 1922 for sin spionage for Frankrig under 1. Verdenskrig. Ridderkorset er bevaret i familien. Nederst et af de Jernkors, som Wulf Schmidt blev tildelt af Nazityskland som belønning for den spionage, som tyskerne troede, han udførte for dem i Storbritannien. Wulf Schmidt fik Jernkorset af både 1. og 2. grad. Jernkorsene opbevares i dag i den britiske efterretningstjenestes hovedkvarter i London. Collage/fotografisk bistand: Claus Bradsted og Henrik Lassen.

Forord

Hvis James Bond havde været sønderjyde, mon han så var kommet fra Aabenraa? Eller måske fra Diernæs? Spørgsmålet er ikke helt så absurd, som det måske lyder. Sønderjyske Årbøger indeholder i denne årgang to artikler om to sønderjyder, der begge forsøgte sig som spioner i hver sin verdenskrig: den tyske faldskærmsagent Wulff Schmidt fra Aabenraa, der i den britiske MI5's tjeneste blev én af de vigtigste dobbeltagenter i 2. Verdenskrig, og Oluf Wolf fra Diernæs ved Hoptrup, hvis spionage til fordel for Frankrig under 1. Verdenskrig skaffede ham Æreslegionens Ridderkors – og et livstruende ophold i det berygtede tyske Moabit-fængsel. Denne årgang kan også byde på to erindringsartikler: Knud Gjørups levende skildringer af sine oplevelser under genforeningsdagene i Sønderjylland i 1920 og Flemming Niensens underholdende og tankevækkende erindringer fra et langt journalistliv i Sønderjylland, de seneste næsten 25 år på Radio Syd. Jürgen Beyer kaster lys over forbindelserne mellem Sønderborg-skipperne og Gotland i begyndelsen af 1700-tallet, og endelig fortæller Frode Sørensen om den socialdemokratiske arbejderleder Richard Hempel i Sønderborg i det 20. århundredes første to årtier før Genforeningen.

Sønderjyske Årbøger er udkommet siden 1889, men har hele tiden formået at forny sig og følge med tiden. I 2008 blev Sønderjyske Årbøger underlagt den såkaldte fagfællebedømmelse (peer review). Det indebærer, at historiefaglige artikler (men ikke erindringer og kildeudgivelser) skal vurderes eksternt og leve op til en række videnskabelige krav. Dette er nødvendigt, for at Sønderjyske Årbøger kan beholde sin position som anerkendt, videnskabeligt tidsskrift – og dermed fortsat være et interessant tidsskrift for forskere at publicere i. Men redaktionen tør godt love, at dette naturligvis ikke vil få nogen indflydelse på artiklernes læselighed og underholdningsværdi!

Det er desuden nu almen standard i fagtidsskrifter at afslutte hver artikel med et resumé på et hovedsprog. Det er typisk engelsk, men for Sønderjyske Årbøgers vedkommende forekommer tysk at være mere nærliggende. Derfor afsluttes alle artikler fra i år med et kort resumé på tysk. Det vil medføre, at danske forskningsresultater og synsvinkler på den sønderjyske historie lettere vil kunne finde vej ind i tysk historieskrivning.

En sidste fornyelse må nævnes, nemlig dette forord! Det giver redaktionen mulighed for at takke Harald Wolbersen for hans indsats. Harald udtrådte i foråret af redaktionen. Vi vil samtidig gerne takke Mikkel Leth Jespersen og Finn Bach, der begge med kort varsel påtog sig redaktionsopgaver. Vi glæder os til at byde Mikkel velkommen som egentligt redaktionsmedlem fra 2011.

Vi ønsker alle læsere god fornøjelse med Sønderjyske Årbøger 2010!

Redaktionen

Indhold

Artikler

<i>Jakob Andersen</i> : Kodenaavn TATE – topspionen fra Aabenraa	9
<i>Morten Andersen</i> : Oluf Wolf og den franske forbindelse. En sønderjysk spionagesag under 1. Verdenskrig	33
<i>Knud Gjørup</i> : Store Dage. Oplevelser ved Genforeningen	69
<i>Jürgen Beyer</i> : Sønderborg-skipperes donationer til kirker på Gotland i første halvdel af 1700-årene	87
<i>Flemming Nielsen</i> : Journalist i grænselandet	115
<i>Frode Sørensen</i> : Richard Hempel – en sønderjysk arbejderleder mellem revolution og genforening	153

Anmeldelser

Adriansen, Inge og Peter Dragsbo: Lokal-, regional- og rigshistorie gennem 100 år. Historisk Samfund for Als og Sundeved & Museum Sønderjylland – Sønderborg Slot 1908-2008 (ved <i>Jacob Knudsen</i>)	177
Andersen, Morten: Den følte grænse. Slesvigs deling og genopbygning 1918-1933 (ved <i>Steen Bo Frandsen</i>)	178
Buk-Swienty, Tom: Dommedag Als – 29. juni 1864 (ved <i>René Rasmussen</i>)	179
Christensen, Claus Bundgård: Danskere på Vestfronten 1914-1918 (ved <i>H.E. Sørensen</i>)	181
Christiansen, Arthur: Die Reproduktion der dänischen Minderheit im 21. Jahrhundert zwischen Kultur, Tradition und Gemeinschaftsglauben (ved <i>Gerret Liebing Schlaber</i>)	183
Hahnemann, Steffen: Middelalderens selvejere i det danske Østersøområde. På sporet af lægsopbygningen bag skibsledingen (ved <i>Tenna R. Kristensen</i>)	186
Hansen, Lorens: Grøngård. Jagtslot, kancelligods, udstykning. Beskrivelse af landbrugsudviklingen og oplysninger om befolkningen år 1700-1950 (ved <i>Carsten Porskrog Rasmussen</i>)	187
Haase, Ingolf: Rigets feltherre Hans Schack, 1609-1676 (ved <i>Carsten Porskrog Rasmussen</i>)	187
Jespersen, Knud J.V., Carsten Porskrog Rasmussen, Hanne Raabyemagle og Poul Holstein: Moltke. Rigets mægtigste mand (ved <i>Lars N. Henningsen</i>)	188
Jespersen, Mikkel Leth: Fyrste og folk. Hertug Hans den Ældres fyrstestat i 1500-tallets Slesvig-Holsten (ved <i>Jakob Ørnbjerg</i>)	191

Just, Flemming og Poul-Erik Thomsen: Den tavse tragedie. Katastrofen 8. juli 1959 på Haderslev Dam (ved <i>Hans Christian Davidsen</i>)	193
Kaptajn Hans Bruhns erindringer (ved <i>Britta Bargfeldt</i>)	194
Konger, Flensborg og Sydslesvigs danske mindretal: kronikker af Lars N. Henningsen i Flensborg Avis – en hilsen på 60 års dagen 2010 (ved <i>Jens Christian Krause</i>)	195
Kraack, Detlev og Klaus-Joachim Lorenzen-Schmidt (udg.): Essen und Trinken. Zur Ernährungsgeschichte Schleswig-Holsteins (ved <i>Inge Adriansen</i>)	197
Köster, Birthe: Der Minderheitenschutz nach der schleswig-holsteinischen Landesverfassung (ved <i>Thomas Haber</i>)	198
»Le'e do ælle grære do?« Familieminder og fortællinger fra Aabenraa tilbage til sejlskibenes tid (ved <i>Britta Bargfeldt</i>)	201
Schultz Hansen, Hans m.fl. (red.): »Et centralsted for udforskning af Sønderjyllands historie«. Landsarkivet for Sønderjylland gennem 75 år 1933-2008 (ved <i>Jørgen Thomsen</i>)	202
Schultz Hansen, Hans, Lars N. Henningsen og Carsten Porskrog Rasmussen (red.): Sønderjyllands Historie, bind 2: Efter 1815 (ved <i>Knud J.V. Jespersen</i>)	203
Stolz, Gerd: Das deutsch-dänische Schicksalsjahr 1864. Ereignisse und Entwicklungen (ved <i>Lars H. Bak</i>)	207
Svensson, Bjørn: Bataljer med Bid og Baggrund (ved <i>Erik Randel</i>)	208
Sølbeck, Thomas: Artillerist på Vestfronten. Thomas Sølbecks erindringer fra Første Verdenskrig (ved <i>Dan Obling</i>)	209
Thaler, Peter: Of Mind and Matter. The Duality of National Identity in the German-Danish Borderlands (ved <i>Andrea Graw-Teebken</i>)	210
Thomsen, Birgitte Herreborg og Henrik Skov Kristensen (red.): Sønderjylland i 1933 (ved <i>Karen Gram-Skjoldager</i>)	211
Vestergaard, Gunvor (red.): Grænseland – krig og kulturmøde (ved <i>Jens Christian Krause</i>)	213
Forfatterliste	216
Arkiver, museer og forskningsinstitutioner	218
Fra den lokalhistoriske arbejdsmark	261
Historisk Samfund for Sønderjylland	261
Oversigt over årsskrifter og periodica	270
Historisk Samfund for Sønderjylland, styrelse, kredsudvalg og regnskab	279
Nyeste udgivelser fra Historisk Samfund for Sønderjylland	285